

A török gazdaság 2021-es teljesítménye és várható kilátásai

A török gazdaság állapota 2021-ben is sok esetben szolgáltatott témát a szakmai szervezetek, valamint az elemzők számára. A mintegy 84 millió lakosú ország elsősorban az ipari termelés és az export növelése terén ért el kiemelkedő eredményeket, így az export részesedése a globális kereskedelemben immár meghaladta az 1%-ot. További sikerként könyvelik el, hogy a statisztikák szerinti mintegy 11,2%-os munkanélküliség tekintetében a tendenciák viszonylag kedvezőek. Ugyanakkor a pénzügyi vezetők gyakori cseréje és az ennek nyomán állandósult bizonytalanságok, amely egyre kézzelfoghatóbb az infláció elszabadulásában és a líra látványos értékvesztésében, egyre komolyabb kérdőjeleket vet fel a török gazdaság stabilitását, az aktuális gazdaságpolitika fenntarthatóságát illetően. A tisztánlátást nehezíti, hogy a Török Statisztikai Hivatal által közölt adatok egyre kevésbé tükrözik a valós gazdasági folyamatokat. A 2022. év nagy kérdése lesz, hogy a középosztály elszegényedésének látványos felgyorsulása milyen politikai konzekvenciákkal jár majd, rövid- és középtávon hogyan alakul a lakosság a kormányzatba vetett bizalma, hiszen a fogyasztói árak emelkedésének negatív hatásait aligha lesz képes ellensúlyozni a fizetések és egyéb járandóságok növelése bizonyos szűk társadalmi rétegek számára.

Makrogazdasági mutatók

A török gazdaság helyzetének értékelésekor kiemelendő a minden eddigi rekordot meghaladó, mintegy 225 milliárd dolláros export, amely abszolút értelemben is jelentős teljesítmény (igaz, az import is rekordot döntött). Ehhez társul a GDP látványos növekedése is, ami várhatóan kétszámjegyű lesz, hiszen a harmadik negyedév 22%-os bővülése mellett az első és harmadik negyedév is 7,4%-os növekedést hozott.

A pozitív fejlemények sorában kell említeni azt is, hogy december közepén az Isztambuli Tőzsde (BIST) rekordot jelentő 2,278.55 ponton is állt már.

Ami az állam fizetési mérlegét illeti, a mutató 2021 augusztusát követően – hét hónapos deficit felhalmozása után – októberben már 3,16 milliárd dolláros többlettel zárt.

A munkanélküliség terén a kormány határozottan sikerként kommunikálja azt, hogy a januári kiindulóponthoz képest (12,7%) az év végére mintegy másfél százalékkal sikerült csökkenteni ezt a mutatót (11,2%).

Ami a turizmust illeti, bár a járványhelyzet előtti látogatószámot messze nem sikerült elérni, a szektor 2021-ben így is várhatóan 24 milliárd dolláros nyereséget könyvelhet el. December elejéig az országba 2020-hoz képest majdnem 90%-kal több, csaknem 23 millió turista érkezett.

Az infláció ellen meghirdetett politika ugyanakkor már messze nem volt sikeres, hiszen míg az év első hónapjában a pénzromlás mértéke még 15% alatt volt, decemberben ez az arányszám már meghaladta a 36%-ot. Ez természetesen jelentős drágulást eredményezett mindenütt, de legfőképpen a közlekedés, az energia- és az élelmiszerárak emelkedtek nagymértékben (hivatalosan 30,6%-kal, a valóságban az áremelkedés ennek a többszöröse is lehet). A 2021-es inflációhoz hasonló számokat utoljára 2018 őszén, az elnöki rendszer bevezetése után produkált az ország. Akkor a Központi Bank kamatemeléssel válaszolt, aminek következtében 2019-re ismét egy számjegyűre zsugorodott az infláció.

Ami a Központi Bank és a kamatcsökkentés ügyét illeti, az alapkamat jelenleg – több csökkentést követően – 14%-on áll. Bár a szakmai szervezetek és a közgazdászok egyaránt kiállnak a kamatemelés mellett, a számos vezetőcserét megélt Központi Bank – engedve a

politikai nyomásnak – továbbra is csökkenteni igyekszik az alapkamatot. A líra stabilitását elősegítendő, a szóban forgó intézmény decemberben – hét év után először, egy hónapon belül öt alkalommal – nyíltan beavatkozott az árfolyam alakulásába.

A dollár, melyért januárban még „mindössze” 7,44 lírát fizettek, decemberre több, mint 18 lírát ért. A líra látványos szabadesését megelőzendő, a kormányzat decemberben egy programot dolgozott ki, amely – az árfolyamvesztés kompenzálásával – arra ösztönzi az állampolgárokat, valamint részben a befektetőket, hogy pénzüket nemzetközi valuta helyett lírában tartsák a bankjaiknál. A program bejelentését követően a „hullámvasút” ezúttal a másik, az erősödés irányába indult el látványosan, hiszen a török fizetőeszköz képes volt egy héten belül a korábbi mélyponthoz képest majdnem 40%-ot erősödni. A líra árfolyama azóta jelentős, akár 10-15%-os értékvesztést, vagy éppen erősödést produkál (1 dollár január 5-én nagyjából 13,5 lírát ért).

Kormányzati lépések

A török kormány a gazdaság stabilitásának erősítése érdekében egyre inkább kényszerül élni a külső finanszírozás lehetőségeivel. Ezt sugallják a közelmúltban az Öböl-államok vezetőivel tartott magasszintű tárgyalások is. Az immár hagyományosan török partnernek számító Katar mellett – illetve részben ide sorolható Bahrein, Szaúd-Arábia és Izrael is – Ankara 2021 végén az Egyesült Arab Emírségekkel is több fajsúlyos gazdasági megállapodást kötött. Egyebek között az Emírségek egy 10 milliárd dolláros befektetési alapot hoznak létre a török stratégiai szektorok támogatására. A megállapodás bejelentését követően számos hír jelent meg – bár ezeket hivatalosan az érintettek cáfolják – amelyek szerint az együttműködés erősen érinti a török high-tech és védelmi ipar két zászlóshajóját, az ASELSAN és a HAVELSAN állami vállalatokat is.

Az elszabaduló energia- és közlekedési költségeket a kormányzat igyekszik az üzemanyagárak relatív alacsonyan tartásával kompenzálni. Ennek azonban velejárója, hogy az autós társadalmat sújtó – egyébként is magas – adók csökkentése továbbra sem kerül a kabinet napirendjére.

Érzékelvén a gazdasági kihívásokból fakadó politikai népszerűségvesztést, 2022. január 1-től több, mint 50%-kal, 4250 lírára emelkedett a minimálbér, ami így mintegy 30%-kal lett csak kevesebb, mint a török átlagkereset. A látványos emelés és annak fenntarthatósága azonban szintén erősen kérdéses. Figyelembe véve ugyanis, hogy 2012 és 2020 között a 197%-os átlagkereset-emelkedéshez (hivatalosan) 221%-os fogyasztói áremelkedés társult, elmondható, hogy 2021-ben felgyorsult a középosztály – és ezáltal a társadalom jelentős részének – elszegényedése. Ez a tendencia pedig értelemszerűen nemcsak gazdasági, de politikai kockázatokat is rejt magában.

A közalkalmazottak átlagosan több, mint 20%-os fizetésemelése várhatóan szintén nem lesz elegendő arra, hogy a vásárlóerő csökkenését érdemben lelassítsa, hiszen az év végén elszabadult infláció csak 2022 első negyedében fog igazán megmutatkozni a fogyasztói árakban.

Várható kilátások

A kormány 2021 folyamán már több gazdasági reformcsomagot is bejelentett. Legutóbb, december második felében az Új Gazdasági Modell nevű dokumentumot hozták nyilvánosságra. A program általános célkitűzései között a nagyobb hozzáadottértékű termékek gyártása, a foglalkoztatottság növelése, az import csökkentésével pedig a kereskedelmi mérleg pozitív irányba való eltolása szerepel. A várhatóan továbbra is relatív magas inflációból

fakadó, látszólagos elszegényedést a gazdasági tárca az államháztartási mérleg szigorú egyensúlyban tartásával kívánja enyhíteni.

A kormány elképzelései szerint az alacsony alapkamat segíti majd az országba érkező tőkebefektetéseket és ezáltal a foglalkoztatottság növelését. Mindazonáltal a hivatalos kommunikáció is inkább azt sugallja, hogy a kormány által követett gazdaságpolitikának nagyjából két év múlva lesznek csak mindenki számára jól érzékelhető pozitív eredményei.

A kormányzat szerint a gyenge lírának szintén nagy szerepe lehet a befektetések ösztönzésében, illetve segítheti azokat az – egyébként politikai szempontból a kormányzat stabil hátterének számító – „anatoliai kistigriseket”, akik így még olcsóbban tudnak majd termelni az európai piacokra. Ez az elképzelés illeszkedik a kormányörökben szintén sokat hangoztatott azon elképzeléshez, miszerint Törökország a globális ellátási lánc lerövidülésével jelentősen erősítheti világgpiaci pozícióit.

Az ellenzék és a független szakértők többsége egyetért abban, hogy bár a kormányzati tervek megvalósulása nem elképzelhetetlen, annak realizálása egyrészt időt igényel, másrészt meglehetősen sok kockázatot rejt a külső tényezőknek egyre inkább kitett török gazdaságra nézve. A külföldi befektetők esetében például sokan kételkednek abban, hogy az átláthatóság és a kiszámíthatóság hiányában a külföldi működőtőke jelentős beruházásokat hozna az országba. Az export növelésének az előtérbe helyezése pedig még némi siker ellenére is komoly drágulást és ezáltal életszínvonal-csökkenést eredményezhet.

Összességében véve elmondható, hogy a török gazdaság napjainkban az elmúlt csaknem 20 év legnagyobb kihívásaival kénytelen szembesülni. A kormányzati tervek még akkor is kockázatosnak tűnnek, ha bizonyos szektorokban (pl. export) látványos bevételnövekedés tapasztalható. A 2022. év nagy kérdése lesz, hogy a középosztály elszegényedésének látványos felgyorsulása milyen politikai konzekvenciákkal jár majd, rövid- és középtávon hogyan alakul a lakosság kormányzatba vetett bizalma, hiszen a fogyasztói árak emelkedésének negatív hatásait aligha lesz képes ellensúlyozni a fizetések és egyéb járandóságok növelése bizonyos szűk társadalmi rétegek számára.

Forrás: Magyarország Nagykövetsége, Törökország